

תוכן ענינים

- א. בענין גדר נאמנות דעכו"ם מסל"ת.
- ב. בענין עדות צרה במסל"ת.
- ג. בענין הויכוח מה להוכיח מהפונדקית.
- ד. בענין דרישה והקירה בעדות נשים.

דף קכב. [מדף קכא:]

ובעובד כוכבים אם היה מתכוון אין עדותו עדות

וכו' היכי משכחת לה במסיח לפי תומו וכי ההוא.. מאן איכא בי חיזאי..

א] בענין נאמנות של עכו"ם במסיח לפי תומו.

- א. מבואר במתני' כפי מסקנת הגמ' דעכו"ם שאינו מתכוון להעיד, אלא דאגב אורחא מסיח לפי תומו דמת פלוני אז הוא נאמן ומשיאין את אשתו. ובעצם הרבה עגונות במשך הדורות הותרו ע"י עכו"ם שהיה מסיח לפי תומו איזה מעשה, ועי"ז נודע להם שמת פלוני. ויש שהתירו גם לסמוך על עיתונים מדין מסל"ת [הובא בהרי צבי סי' נ"ט].
- ב. אמנם בעיקר דינא דעכו"ם שמסל"ת נאמן, באמת צ"ב איך מועיל דיבורו הא עכו"ם אינו בר עדות כלל. ויש ב' דרכים.
- ג. [א] והריטב"א והנמוק"י פי' דאינו מדין עדות, דגוי אינו בר עדות כלל, אלא משום דקים לן דקושטא קאמר כיון דמסל"ת ומשום עגונא אקילו רבנן וכדאקילו בעד אחד, ובעד מפי עד [והוסיף דאין לנו לחוש בשום מקום לשמא תשכור עדים, גם לא חששו לשמא תשכור גוי שיאמר כן מסל"ת, דמתוך חומר שהחמרת בסופה הקלת בתחילתה, אעפ"כ יש לו לדיין לדקדק בזה יפה אם נראה בדבר רמאות] וכן כתב הבית שמואל (סקל"ו).
- ד. ומבואר דמסל"ת אינו עדות אלא אומדנא וסברא דכיון דמדבר לפי תומו קושטא קאמר וסמכינן עליה, והוי כאומדנא בעלמא דמסתמא כך היה. והרי זה דומה לקטנים שמספרים שבאין מלוייה של פלוני דסומכינן דמסתמא כך היה.
- ה. [ב] אמנם מצינו בראשונים דמשמע דלא כזה, דעיין בשו"ת הרשב"א (מיוחסות סי' קכ"ח) שכתב דשייך בו דין כל מקום שהאמינה תורה לע"א הרי כאן שנים, והיינו דאם עכו"ם העיד במסל"ת דמת פלוני והתירוה לינשא, ואח"כ בא אחר ומסל"ת דלא מת, אמרינן דכבר נעשה הראשון כשנים, ודבר זה פשיטא דאינו אלא לגבי עדות. אולם באמת צ"ב איך שייך שיהא עכו"ם נאמן בתורת עדות, הא אינו בר עדות כלל. ויש לפרש בטוב טעם דנחלקו לשיטתייהו.
- ו. דהנה עיין בשו"ת תורת חסד (ח"ב סי' מ') שדן האם עכו"ם מסל"ת נאמן מה"ת או מדרבנן, וכתב שזה תלוי בדין ע"א דעלמא בעדות אשה, דלהרא"ה והריטב"א (דף פח.) דע"א נאמן מה"ת משום עבידא לגלויי ודייקא ומינסבא ואדרבה כתבו דא"א שחז"ל יעקרו בזה דבר מה"ת, אז צ"ל דגם עכו"ם מסל"ת הוי סברא מה"ת שיועיל, אולם לרש"י והרשב"א (כתובות דף ג.) דעדות ע"א הוי מדרבנן ואפקינהו רבנן קידושין מיניה אז גם בעכו"ם מסל"ת הוא כן [ובאמת כך משמע מהרשב"א בכתובות שם דכלל בתוך דבריו עכו"ם מסל"ת ע"ש].
- ז. ולפי"ז י"ל דזה פשיטא דא"א שיהא לעכו"ם דין עדות מה"ת דהא בדיני דאורייתא אינו בר עדות כלל, ולכן הדבר תלוי, דלהריטב"א דכל עדות דע"א הוא מה"ת אז על כרחך דכאן אינו מדין עדות אלא אומדנא בעלמא שאומר אמת. משא"כ להרשב"א דכל נאמנות של ע"א הוא מדרבנן וכן בעכו"ם מסל"ת הוא מדרבנן, אז יתכן דנתנו לו חז"ל דין עדות.
- ח. ויש להוסיף דבר נחמד, דנחלקו הראשונים מהו לגבי שאר איסורים אם בא עכו"ם מסל"ת ואומר דפירות אלו הם של ארץ ישראל האם יתחייבו במעשר ויהיו אסורין בשביעית לכה"פ לחומרא דלמא אומר אמת, וכתב התה"ד דשפיר חוששין לדבריו, אולם הרשב"א כתב דאין עכו"ם מסל"ת בשאר איסורים כלל לא לחומרא ולא לקולא [והובא בשו"ע יו"ד סי' ט"ז דאם עכו"ם מעיד על ב' בהמות שהם אותו ואת בנו דאין צריך לחשוש לדבריו].
- ט. ולהני"ל הך רשב"א הוא ג"כ לשיטתו, דלדידה עכו"ם מסל"ת אינו אומדנא ואינו כלום מן הדין, ורק חז"ל שהאמינו לע"א ועשו אפקינהו הוסיפו להאמין עכו"ם מסל"ת, אבל בשאר איסורים אינו כלום, משא"כ התה"ד ס"ל כהריטב"א דהוי אומדנא דמוכח דמסתמא כך היה כפי שמס לפי תומו ושפיר חוששין לדבריו בשאר איסורין, והדברים נפלאים. [וי"מ דעת הרשב"א באופ"א לגמרי, דאפשר שיועיל גם מן הדין, דגריעותא דעכו"ם יותר משאר פסולי עדות היינו משום דחשודים לשקר וכמשי"כ הרשב"א (במיוחסות שם) דגוי לא מחמת פסול עדות בלבד פוסלים אותם, אלא אפילו מחמת ש'מחזיקים אותן כשקרנים ומעידים דבר שאינו כדכתיב פיהם דבר שוא' ומפני כך אמרו שאין גוי נאמן אלא במסל"ת, אבל במתכוין להעיד אינו נאמן כלל, עכ"ל. ומבואר מהרשב"א שעכו"ם הוי מפסולי עדות וכאשה ועבד, וגם הם בחזקת שקרנים ולא איכפת להו כלל להעיד בשקר. ולפי"ז היכי דמסל"ת, וקים להו לחז"ל שאינן חשודין לשקר וקושטא קאמרי שוב נפלה טעם דשקר, ורק נשאר טעם דפסולי עדות דאין נאמנין בשאר מקומות, אבל מצד זה הרי משום עיגונא הקילו חז"ל, ומשו"ה כלל הרשב"א עכו"ם מסל"ת עם שאר פסולי עדות דכל שנסתלק החשש שקר דינן כשאר פסולי עדות דפסולים מזה"כ. ולפי"ז מובן איך שייך שיהא כשנים דשפיר הוי מדין עדות, ולא משום אן סהדי בעלמא].

שמע בת קול וכו' ודלמא שד הוא וכו' ודלמא צרה הואי וכו'.

[ב] בענין אי חמש נשים פסולות נאמנות במסל'ית.

- א. בשו"ת הריב"ש (סי' שע"ז) הקשה למה לא הקשו ונימא עכו"ם הואי, ותי' דמיירי במסל'ית דמהני אפילו בעכו"ם ולכן רק פוסלין אלו [הוכיח מכאן דא"צ הוספת סיפור דברים כדי שיהא מסל'ית, ונחלקו הראשונים בזה ואכמ"ל].
- ב. וכתב הב"ש (סקי"ג) דמוכח דצרה אינה נאמנת אפי' במסל'ית, דהא מיירי כשעכו"ם כשר ואעפ"כ הק' ודלמא צרה הואי.
- ג. בשו"ת אג"מ (אה"ע ח"א סי' מ"ה) נשאל באשה שחמותה כתבה מיוראפ לנכדיה שבאמריקא שיאמרו קדיש על אביהם שמת. והרי ציור זה הוא מסל'ית, וכבר כתב הב"ש דחמותה וצרה וכדו' אינן נאמנות אף במסל'ית.
- ד. אמנם כתב דכאן הוא באופן שאין טעם שתשנא את כלתה דאינן במדינה אחת שתירש כל עמלה, וגם שהיא במקום שנחרבו ובעניות גדולה שברור שלא יסעו לירש את אביהן, וא"כ יש להתיר, דהא כל הטעם שיש להחמיר הוא משום לא פלוג דבחמש נשים לא חילקו בין הצוירים, אולם הא דלא מהני מסל'ית בה' נשים זהו מטעם אחרת [דהא גם בפסולי עדות מהני מסל'ית], דחוששין שתערים במזיד לקלקלה, א"כ כשאין חשש שנאה לא יועיל מדין עדות אבל מהני מדין מסל'ית.

אמר רב כהנא פונדקית עובדת כוכבים היתה ומסיחה לפי תומה היתה...

[ג] בענין ויכוח בין חכמים ור"ע לגבי הפונדקית [וביאור דברי התוס', עפ"י הרה"ג ר' אשר אראלי שליט"א].

- י. הנה תנן דר"ע אומר דאין משיאין אשה עפ"י אשה או עבד או שפחה או קרובים, ומבואר דרק ע"א כשר נאמן. ואמרו לו חכמים מעשה בפונדקית עכו"ם דהיתה נאמנת, והשיב ר"ע התם מסל'ית היתה ואין מזה ראייה לעדות גמורה.
- יא. והקשו התוס' איך הביאו רבנן ראייה מן הפונדקית הא היתה מסל'ית, ותי' וי"ל דלא היתה ממש מסיחה לפי תומה וכו' ור"ע אמר להם כי אין זה ראייה דודאי אין לך מסיח לפי תומה גדול מזה כיון דראוה בוכה. וצ"ב תירוצם אכתי אין אפשר להוכיח ממסל'ית לעדות גמור דע"א ומה לי דלא היתה מסל'ית גמור.
- יב. והרה"ג ר' אשר אראלי שליט"א [בחבורות מוצ"ש] אמר לבאר דתוס' מוכיחין דאין הנאמנות משום אומדנא גרידא, אלא דיש כאן עדות [כמשי"נ לעיל] וע"י המסל'ית שוללים הצד שקר, ושוב נאמן העכו"ם כשאר פסולי עדות דכשאינו מסל'ית גמור א"א שיהא הנאמנות מצד המסל'ית לבד, ולפי"ז לר"ע דרק במסל'ית גמור נאמן היה משמע דאינו מדין עדות כלל.
- יג. ונמצא דדין מסל'ית אי הוי מדין עדות מיתלא תלוי בהך פלוגתא דתנאי [ונתבאר לעיל באות א' מחלוקת הראשונים, ולהנ"ל יהא פלוגתא דר"ע וחכמים] ויהא נ"מ ביניהו אי אמרינן כל מקום שהאמינה תורה לע"א הרי כאן שנים.
- יד. אולם העיר דיתכן דכל זה הוא רק קודם שהוחזקו היינו כשהיה סבור ר"ע דפסולי עדות אינן נאמנין לעדות אשה, אבל הגמ' הוכיח דאחר שהוחזקו אז גם לר"ע אשה ועבד נאמנין, א"כ שוב י"ל דאצ"ל מסל'ית גמור ומהני המסל'ית בהדי הדין פסולי עדות, ואז יהא דין 'כל מקום שהאמינה תורה הרי כאן שנים' גם לר"ע ודו"ק.

[ד] בענין דרישה וחקירה בעדות נשים.

- א. מבואר דנחלקו תנאים אם עדי נשים שבאים להעיד לאשה שבעלה מת, האם מוטל על הב"ד לחקור ולדרוש את העדים.
- ב. וביארה הגמ' שר"ע שסובר שא"צ דו"ח טעמו כיון שע"י עדות זו לא רק שהיא מותרת להנשא אלא גם נוטלת כתובתה לכן הוי כדיני ממונות וא"צ דו"ח, ור"ט סובר שצריך דו"ח משום דלהתיר אש"א לכל העולם הוי כדיני נפשות דצריך.
- ג. והקשו הראשונים דמאחר שיש בעדות זו גם דיני נפשות הדין נותן משום זה שלא יהיו העדים נאמנים אלא בדרישה וחקירה, דאיך אפשר להקל משום דיש בו גם דיני ממונות וכי מקילים בדיני נפשות משום דיני ממונות.
- ד. עוד הקשו דארוסה שאינה נוטלת כתובה למה נקל בה שלאל הצריך בה דרישה וחקירה. ונאמר בזה בעיקר ג' דרכים:
- ה. [א] הרמב"ן בתי' הראשון: כתב דכיון דעפ"י עדותן הדין נותן שתגבה כתובתה, ולגבי דיני ממונות יש תקנה דרבנן שלא להצריך דו"ח א"כ על כרחינו צריכין להאמינם לגבי ממון, וממילא א"א שלא להאמין אף על הנשואין שלה שהרי ממדרש כתובה נלמד לכשתנשאי לאחר תטלי מה שכתוב לכו. וגם ארוסה הוצרכו להתיר שלא יהא כחוכא וטולא [ורק קשה טובא ע"ז דאדרבה נימא להיפוך, דמאחר דליכא היתר נשואין לכן אינה גובה כתובתה, וכן הקשה ריטב"א].
- ו. [ב] הרמב"ן בתי' השני: תי' דכל דינים שבעולם צריכין דרישה וחקירה, וחז"ל תקנו דבנפשות שישאר בו דין דו"ח, ובממונות לא יהא בו, ועכשיו אין לנו דיני נפשות וא"כ יל"ע אי לדמותו לנפשות או לממון וע"ז קבעו לדמותו לממונות.
- ז. [ג] הריטב"א תי' [בשם רבו בשם אחיו] דהיתר אשה במיתת בעלה וכן שאר עיני גיטין וקידשין אן צריכין דרישה וחקירה מצד עצמם, ולפי"ז הנידון להיפוך האם לתקן דין דו"ח מחמת הכתובה, וע"ז אמרו די"ל דע"י התקנה לא תקנו.